

УДК:
316.344.4:316.334.3(497.11)

Прегледни
рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXIV) XI, vol=34
Бр. 4 / 2012.
стр. 303-328.

*Миле М. Ракић**
Институт за политичке студије

УЛОГА ПОЛИТИЧКИХ ЕЛИТА У ИЗГРАДЊИ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ КАПАЦИТЕТА СРБИЈЕ**

Сажетак

Рад се бави развојем и улогом политичких партија, а нарочито питањем има ли Србија данас стварно вредне, пре свега политичке капацитете и капацитете тзв. политичке елите. Може ли се, када је реч о политичкој елити код нас, говорити само као о квази елитама? Обзиром на квантитет и квалитет егзистирајуће политичке елите, односно њиховог капацитета, евидентно је да у Србији постоји њен запажен утицај, нарочито политичке елите, који треба има веома велики утицај на будући развој безбедан развој Србије. У раду се разматра и проблематика умрежености данашње елите у неколико области значајних за евроинтеграције Србије уз чињеницу да је садашња елита, добрим делом, резултат демократских промена у Србији у последње две деценије. Нарочито се анализира положај и утицај политичке елите са аспекта безбедности која представља једну од најзначајнијих области за целокупно стање у Републици Србији данас и њен будући развој. Коришћена је метода анализе садржаја као и методе индукције и дедуције.

Кључне речи: капацитети, политичке елите, Република Србија, евроинтеграције

У свакој модерној и демократској држави данас, политичке партије (странке) представљају значајан ако не и значајнији капа-

* Виши научни сарадник, Институт за политичке студије, Београд

** Рад је реализован у оквиру пројекта бр. 179009 Института за политичке студије Београд, а финансира га Министарство просвете и науке Републике Србије.

цитет државе. Политичке партије представљају значајан капацитет који држави и њеним грађанима омогућава да утичу на доношење најзначајнијих, пре свега, политичких одлука. Осим тога данас се уопште за настанак политичких партија може казати да представљају најзначајнији догађај у целокупној друштвеној структури и достигнућа класне свести напетости и супротности у држави и међудржавним односима. Дакле, „где год је бирачко право дато народној маси, јавиле су се политичке странке“.¹⁾ Овај феномен се најсажетије може објаснити хипотезом да „уколико се обилније и слободније развија политички живот, утолико се одсутније јављају политичке партије“.²⁾

Политичке партије су веома флексибилне без обзира на проблеме који настају у најразличитијим областима друштвеног живота и без обзира што се ти проблеми некада знатно умножавају. Ово је нарочито индикативно у условима трансформације друштвеног (државног) система из једног у други облик својинског система на пример. Дакле, политичке партије прате ово преструктурирање и прилагођавају се новонасталим условима тј. „оне су врло флексибилан елемент друштвене надградње“.³⁾ За политичке партије се данас може казати да су оне постале нужне појаве. Политичке партије данас делују у свим савременим друштвима, економски развијеним и неразвијеним, а посебно у друштвима са дугом демократском традицијом и модерном политичком традицијом. Интересантан је у том смислу податак да широм света данас постоји око 1700 партија, не рачунајући мале и патуљасте са близу 170 милиона чланова и свакако знатно већим бројем симпатизера и гласача. Мада има и оних који сматрају да су политичке партије настале још у робовласничком друштву и да су речи политичке партије само нови термини за стару појаву, као и да су Римљани развили сасвим модерну идеју партија те да су у средњем веку удружења немачких сељака представљали партије. Сам назив партија (странка) настала је од латинске именице „парс“ (део) или глагола „партире“ (изделити); енглеске полицал партиес, немаке политисхе партициен, француске партис политикуес. Политичка партија представља део

1) Слободан Јовановић, *О држави*, Г. Кон, Београд, 1922, стр. 10.

2) Блунчли Ј.К., *Карактер и дух политичких партија*, Чупићева задужбина, Београд, 1980, стр. 2.

3) Рајко Кузмановић, *Упоредни политички системи*, Нови глас, Бања Лука, 1991, стр. 77.

политички активног народа, односно становништва или држављана. То намеће мисао да тзв. „једнопартијски“ системи представљају контрадицију ин адицто, пошто постојање једне партије представља барем још једну партију или остали део становништва чини неку другу, ако не супротну, онда свакако различиту партију.

ПОЛИТИЧКЕ ПАРТИЈЕ И ЊИХОВА УЛОГА

Први класични облици политичких партија формирани су у Енглеској – виговци и торијевци, као групе унутар енглеског парламента у другој половини деветнаестог века, а у источноевропским државама су настале углавном у другој половини 19. века. У Србији, зачеци политичких партија се уочавају почетком 40-тих година 19. Века.⁴⁾ Међутим, чини се да је настанак политичких партија и њихов развој исправније везати за период раслојавања феудалног друштва као и за појаву парламентарне демократије у условима дефинитивног конституисања институција капитализма.⁵⁾ Важност политичких партија је значајна што оне своју улогу у представничким телима остварују преко својих чланова који су истовремено и чланови представничких тела у чијем избору они имају пресудну улогу. Политичке партије су углавном настале:

- груписањем и повезивањем посланика у представничком телу с циљем заједничког и организованог деловања,
- образовањем развијених политичких група, удружења, клубова ради лакшег остваривања утицаја на вршење власти

Несумњиво је да се од почетка друге половине 19-тог века у политичке партије у грађанским демократијама стављају између бирача и представничког тела. Оне, одређујући не само кандидате већ и пропагандом утичући на бираче, трансформишу избор представника у избор странке која ће сама или у коалицији с другим странкама, кроз одређено време вршити политичку власт. Један од основних задатака политичких партија се огледа кроз идејно и политичко оспособљавање чланова и њихових симпатизера. Овај „задатак“ је нужан код свих партија у циљу подизања нивоа (тео-

4) *Енциклопедија политике и културе*, Савремена администрација, Београд, 1993, стр 849-858 и *Лексикон темељних појмова политичке културе*, Школска књига, Загреб, 1990, стр 150-155.

5) Рајко Кузмановић, исто, стр. 78.

ријског) чланства и одржавања реда у чланству као и због њиховог оспособљавања да исти делују према члановима других партија или неопредељених. Ово је нарочито значајно за тзв. партије усмерења (кадровске). Политичке партије се у суштини свим силама морају борити да се властите идеје укорене у свест чланова, али и у свест маса.

Објективно се може закључити да политичке партије данас, у великом проценту, представљају снажан центар моћи у систему државе, односно ради се о организацијама које неретко манипулишу политику. У суштини из постојећих ставова, схватања, мишљења о политичким партијама може се закључити да „основни смисао егзистенције и деловања политичких партија им је усмерен на реализацију њихових политичких тежњи, идеја, програма. Њих може у највећем обиму провести у живот она политичка странка која освоји државну власт. Дакле, борба за освајање државне власти постаје задатак коме се сви остали подређују. По тој усмерености на освајање и одржавање државне власти пошто је освојена, одређује се суштина политичких партија“.⁶⁾ Дакле, уместо владе народа успоставља се влада партија, практично страначких форума и уских група и појединаца – лидера, које намећу народу вољу. Ово доводи до стварања пристрасности, искључивости и себичности у политичком животу. Долази до регрутовања професионалних политичара чиме се слаби демократија, а такође и безбедност државе. У том смислу јасно се уочава да је нпр. Србија одувек имала капацитете (нарочито политичких) елита које су у мањој или већој мери одлучивале о њеном унутрашњем развоју, унутрашњој и спољној политици, односима са суседним државама итд. Међутим, у анализи тих елита могло би се недвосмислено закључити да су оне све до наших дана имале променљиву улогу, односно мањи или већи утицај и уопште значај. Тако се данас недвосмислено може приметити да политичке елите имају велику улогу у вођењу Србије ка интеграцији у Европску унију. С друге стране, остале елите, чини се да никад мању улогу нису имале на укупна дешавања у Републици Србији, али и на дешавања изван њених граница. Дакле, намеће се питање, шта у ствари представља капацитет, односно ко чини структуру елита у Републици Србији данас?

6) Стјепан Пулешелић, *Хрестоматија политичке знаности*, Напријед, Загреб 1946-1971, стр. 14.

Примера ради, у најширем спектру тих елита може се лако закључити да наши грађани углавном немају поверења у резултате рада нарочито политичких елита.⁷⁾Осим тога није занемарљива ни чињеница да грађани данас све мање имају поверења и у институције које такве политичке елите воде. Такође, немају поверења у њихова дела па тако уосталом ни у резултате њиховог рада, односно резултате рада тих институција. Међутим, ово није проблем само у Србији већ исти постоји и у другим државама, а нарочито је то израженији проблем постсоцијалистичких држава у региону. Једна од значајних и лако уочљивих лоших особина, пре свега, политичких елита је да су оне елите које искључују, које не интегришу и не умрежавају друге учеснике у земљи. Уз наведено свакако стоји и чињеница да су то елите које су углавном израсле под капом бивших (квази)елита и да су се у таквим оквирима редовно (по правилу) развили различити клијентелистички односи, као и њихова умреженост (повезаност), која је грађанима Србије углавном невидљива и поред чињенице да грађани све радње и поступке те елите са интересовањем прате или чак и истражују. Најбоље се садашња заинтересованост шире јавности тј. грађана у Србији препознаје кроз актуелизацију разних старих и нових афера. Дакле, у Србији се кроз многобројне афере у различитим сферама значајним за развој Србије јасно може уочити како су те елите међусобно умрежене, како су оне радиле на извесним пројектима који су у суштини били анационални пројекти, пројекти против привреденог развоја земље, пројекти против представљања Србије на међународној политичкој сцени..... итд. Дакле, то су политичке елите које, у суштини, нису водиле, али ни данас такође не воде рачуна о веома важним националним питањима, интересима и проблемима Србије и њених грађана и које не воде рачуна о општем добру, те које не промовишу идеју општег добра. То су елите које не уживају поверење својих грађана који су их на најдемократичнији начин изабрали и који их следе и којима они верују. У суштини, ради се не ретко о политичким елитама, и неким од

7) Корен речи „елита“ налази се у латинском и француском језику са значењем изабрани, оно што је најодабраније - цвет нечега (нарочито друштва), језгро (нарочито војске). У раној фази развоја капитализма појмом елита означавала се роба изванредног квалитета, којој нису могле конкурисати друге робе, без обзира на цену. Данас се појам елита употребљава у ширем значењу и заузима једно од централних места у савременим теоријама о структури и динамици друштва, па су се развиле и тзв. елитистичке теорије о друштву (Рајт Милс, Елита власти). Овде се појам елита употребљава да се њиме означи врхушка друштва - група људи која доноси значајне одлуке, или пропушта да их донесе, што задире у интересе свих припадника тог друштва...

њихових лидера, које су углавном учествовале у подели финансијског и другог плена након смене власти у земљи уназад двадесетак година. Управо ова чињеница у многоме је имала мањи или већи допринос утицаја одређених политичких елита и политичких лидера и на њихову улогу (перцепцију) за њихов опстанак и учешће у вођењу земље, односно на њихов опстанак на политичкој сцени у земљи. Уосталом, политичке партије и слободни избори су одувек представљали суштину савремене демократије којој тежи и Србија. Ово између осталог укључује и подразумева принципе политичке репрезентације тј. представништва, али и одговорне и сменљиве власти итд. Међутим „историјски посматрано, за разлику од класичне политичке теорије према којој је постојала тесна веза између етике и политике и где је темељни појам политике била правда као средишња етичка категорија, нововековна политичка мисао уноси битну промену по којој темељни појмови политике постају власт и моћ“⁸⁾. Осим тога „данас, политичке партије често препознајемо по имену лидера. Такође, „већина вођа по Михелсу делује и наступа у духу пароле „партија то сам ја“.⁹⁾ Политичке партије на челу са својим лидерима имају изузетно значајну улогу у вођењу државе и чине најзначајнији део политичког капацитета државе. Тако, партије чине главне носиоце изборног процеса, а оне обликују владу и парламент и уопште државу у целини, коју уређују и воде у краћем или дужем временском периоду њеног развоја. Међутим, много је примера кроз историју у државама света где појединци без моралног интегритета и уопште сумњиве прошлости и намера, траже своје „прочишћење“ управо у политичким партијама, а не ретко успевају и да се наметну тј. постану лидери тих партија. С друге стране, таквим недемократским поступцима се најчешће супротстављају „непослушни“, „недемократски настројени“ грађани итд. што недвосмислено изазива конфликтне ситуације у земљи. На овом месту чини се оправданим поставити питање да ли су недостатак поверења угледа итд. основни разлози израженог проблема вођства и лидерства у Србији? Како дефинисати елите код нас данас? Да ли се ради о привилегованим појединцима или групама који имају апсолутну моћ одлучивања о нашим судбинама или имају новац или су то људи који су надпросечно способни и имају утицај на јавност итд. Такође, да ли се ради о људима који

8) Орловић Славиша, *Политичке партије и моћ*, Библиотека АГОРА, Београд 2002, стр. 11-12

9) Исто стр. 14

критички промишљају реалност или су заиста визионари, реалисти и људи моралног интегритета који је за свако поштовање?

Када се говори о елитама код нас данас уочава се да грађани Србије виде некога ко одлучује о њему, у његово име или с њим господари. Ово пре свега јер се сматра (веома основано) да политичке елите, између осталих елита, имају велику финансијску моћ па тако и утицај. Међутим, када су у питању лидерства онда на грађане велики утисак изазива управо визионарство, способност, стручност, углед, морални интегритет, људи који промишљају о реалности и људи који трансформативно делују у јавности утицањем на исту. У том смислу, очигледно је да имамо политичаре опште праксе, егоисте и похлепнике, који нас често само умарају од мандата до мандата јер обећаваног бољег живота једноставно нема чак ни у ближој будућности. Уосталом и до сада је на позицију нпр. вође партије (лидера) и њихових најближих сарадника у партијама код нас значајно утицао и карактер пропорционалног изборног система. Он је омогућавао партијском руководству да саставља листе и утиче на редослед кандидата, при чему је значајно утицао на структуру парламента као и на његов рад. Осим тога у интерним обрачунима са унутарпартијским неистомишљеницима, лидери су углавном успевали да наметну своју вољу и изађу као победници. Срби представљају народ заинтересован за политику, односно ми смо у ствари политичан народ, али бисмо могли казати да још увек имамо неразвијену демократију. Дакле, чини се да смо данас политички народ само онда када треба изаћи на изборе. Међутим, на изборима ми не бирамо најспособније људе (вође, лидере) већ се ради о бирању (опредељењу) за неку од политичких партија у оквиру које се изаберу лидери или су они најчешће већ унапред познати. Партијски лидери имају велику моћ унутар партије. Они већ према послушности и подобности напредују вертикално – „ка горе“, или ређе „ка доле“. Ово се делимично може објаснити кроз став Московисија који примећује да су масе заљубљене или у неки идеал или у неког човека. Њих покрећу две ствари: страст и веровања. Он каже: „Кад масе наступе, задатак политике је да их организује“.¹⁰⁾ Због тога произилази да у Скупштину, како на локалном тако и на нивоу Републике, улазе у великој мери нестручни и неспособни људи. Они се тамо веома често и веома дуго задржавају (мандат

10) Serge Moskvici, *L'age des foules*, prvi deo, preveo sa francuskog Nikola Bertolino. 1997, стр. 60.

5 година). За своја (не)дела често и не одговарају никоме јер их штити управо тај мандат. Због своје променљиве функције (нпр. са места једног министра на друго или треће министарско место и свог (не)рада долази се у ситуацију да је производња медио-критика у националном интересу, а тако испада и у интересу општег добра. Међутим, оваква реалност се објективно не може прихватити. Ово из простог разлога што то није у националном интересу. Међутим, изгледа да у Србији немамо довољно способности, визије, храбрости критике јавности. Такође, нема притиска „одоздо“, а нарочито је индикативно сазнање да тог „притиска“ нема ни из редова академске заједнице која би у нашој ситуацији морала да има остварив концепт за спровођење суштинске реформе, пре свега, изборног система, а такође и за измену постојећег система. Само под тим условима (промена) могла би се остварити идеја и потреба да политичке елите заиста одговарају својим бирачима тј. народу. Међутим, оно што је релевантно казати о политичким елитама код нас је да проблем политичких елита није само на националном нивоу. Проблем политичких елита у Србији је и на регионалном и локалном нивоу. Чини се да би данас неопходно било установити, због озбиљности овог проблема, на ком нивоу је он већи тј. на локалном или на националном нивоу. Нама се данас, обзиром на актуелно стање у земљи, чини да је веома озбиљан проблем политичких елита, пре свега, на локалном нивоу. Ово због објективне чињенице да је данас изражена запостављеност локалне средине и тамошњих политичких елита. У Србији је тако сасвим очигледно да политичка елита на локалном нивоу гледа у Београд.

Од лидера политичких партија се очекује решење за сваки проблем на свим нивоима. Ништа мање се не очекује ни од људи у академској заједници. Сматра се (очекује се) од њих нека врста помоћи у смислу подршке оних људи који имају свој идентитет, поштење, допринос итд. Дакле, очекује се конкретна помоћ са циљем превазилажења (игнорисања) утицаја и улоге локалних политичких моћника. У том смислу много је практичних примера широм Србије. Тако, на пример, на локалном нивоу неретко се може приметити да у различитим управним одборима, социјалних, здравствених установа итд. седе људи који су „политичари опште праксе“, уместо стручњака, визионара, предузимљивих лица итд. Чини се да ову жељу останка на власти тј. на „позицији сталног делегата“ најбоље објашњава Михелс јер се ради о тежњи да се моћ

и власт осигура и учврсти и јер је она „демократски леп гест који само лоше покрива ауторитарни дух из којег је настала“.¹¹⁾ Међутим уз жељу за стварним променама у Србији и уз жељу за њеним бржим и бољим развојем ову садашњу објективну ситуацију бисмо могли оценити (назвати) као предмодерност наших политичких елита.

ПОЛИТИЧКА ЕЛИТА У СРБИЈИ И ЕВРОИНТЕГРАЦИЈЕ

Очигледно да је на сцени „терор“ својеврсних политичких елита, највише на локалном нивоу (терор политике). Истина, није подједнако наглашен у свим деловима тј. локалним срединама у Србији. Тако на пример, у урбанијим деловима Србије се слабије осећа директан утицај политике тј. политичко једноумље. Нарочито младе и образоване особе не падају тако лако и наивно под утицај локалних моћника. С друге стране, на њих се врши притисак при запошљавању, добијању одређене помоћи и сл. обавезним учлањењем или подржавањем одређених политичких партија и њихових „програма“ и елита. Таква ситуација је израженија на Косову и Метохији, данас све чешће и у Војводини, Рашкој области, а нарочито у сиромашнијим тј. слабије развијеним деловима Србије. Академска елита у Србији је данас, чини се, духовно и интелектуално успавана и то више него икада у односу на потребу и могућност њеног доприноса развоју Србије. У Србији данас постоји релативно задовољавајући број универзитета и високошколских установа али и велики број универзитетских наставника. Међутим, очигледно се не примећује тако јасно и значајно њихов утицај у јавности. Најчешће су у масмедијима заступљени па тако и уважавани, ставови и мишљења наставника и научника припадника тзв. странака на власати. Осим тога, чини се значајним и чињеница да изузев спорадичних случајева учешћа наставника и научника из тзв. опозиционих партија у Србији не постоји ни критичка јавност. У Србији је, објективно говорећи, релативно мало правих интелектуалаца. Данас се у Србији продукују стручњаци који се баве својим уским научним областима, а што потврђује и успешност одређених факултета. Међутим, чини се ипак да постоји већи број факултета, универзитета, научних института..., чији се рад (допринос)

11) Џ.С. Мил, *Изабрани политички списи, Расправа о представничкој владавини*, стр. 13.

не уочава у задовољавајућој мери. Ово пре свега у смислу критике постојећег стања и предлагања алтернатива за решење одређених проблема у Србији (привреда, безбедност итд.), а за које академска заједница има веома велики капацитет. Ако се упореде наши универзитети са универзитетима у свету онда се може казати да је ранг наших универзитета испод средине. Академска заједница није на задовољавајући начин присутна ни у политичком животу Србије. Дакле, и не суделује у креирању политике земље у довољној мери, али ни на адекватан начин. Иста само школује кадрове па се може поставити питање да ли она школује кадрове који ће чинити будућу политичку елиту која треба у будућности да мења реалности и која ће бити способна аналитички проценити где смо данас као и дати конкретне смернице за будућност. Интересантно је да Министарство за просвету и науку нема сопствене модераторе који би стручно и научно представљали земљу, већ то данас чине научници у име својих партија.¹²⁾ На тај начин се објективно говорећи, може нанети штета целој земљи, а не само академској заједници. Такође, није редак случај да ови научници и на својим радним местима (универзитетима, факултетима, научним институтима итд.) „рекламирају“ своју политичку партију, па чак и напредују захваљујући припадности тзв. партијама на власти. Све ово, у суштини, неминовно утиче на младе људе и научнике, да, у крајњем случају, постану цинични.

Ипак академске елите је немогуће, а то је данас и крајње неталентовано радити, амнестирати од јавности. Ово и поред сазнања да многи научници и када изађу у јавност са неком идејом или конкретним предлогом итд. не ретко буду извргнути најчешће неаргументованим критикама управо када износе научне ставове (истину). Ово исте не ретко одвраћа од активнијег учешћа у политичком животу у земљи и у решавању егзистирајућих проблема. С друге стране, не ретко у јавним медијима постоји тзв. „дежурни медијски интелектуалци“ који се разумеју у све и у моменту понуде (проналазе) „решења“ за било коју проблематику. Због такве праксе други академски грађани не могу да се појаве у медијима. Дакле, могло би се казати да постоји у извесној мери медијска цензура одређених академских интелектуалаца. У овим случајевима може се говорити чак и о тзв. медијском рекету. Очигледно је да

12) Неопходно истаћи да је недавно Министарство за науку остало без свог министра тј. министарство за науку је припојено Министарству просвете, а што је урађено без сагласности научних институција и запослених у њима.

постоји велика спрега медија и политичких партија. Отуда нема сумње да су одређени академски грађани добро плаћени од стране истих за изношење разних стручних (најчешће наручених) ставова (решења) која одговарају једнима или другима, из ових или оних разлога итд. Међутим, истине ради, данас се све чешће јављају тзв. независни, бескомпромисни млади академски грађани од струке и науке који често износе одређене ставове (најчешће реалне и практичне) који не одговарају неким политичарима или политичким елитама. Због тога се исти игноришу тј, њихов рад код нас нема подршку. Било би у том контексту индикативно проверити колико нпр. људи који су завршили факултете у Србији ради у државним јавним службама на различитим нивоима, али и колико се њих образује, односно, колико код нас јавне установе, градови итд. троше средстава за (до)образовање тих људи. Чињенице указују на занимљиве, али и забрињавајуће стање. Све је мање младих особа код нас (25- 28 година) које се одлучују на даље образовање и уопште усавршавање. Међутим, управо жеља и потреба за стално образовање представља значајан потенцијал сваког друштва. Србија је суочена са чињеницом да људи из политике не желе да шаљу људе на докторске студије и не само на њих него и на друга усавршавања и едукацију што представља значајну разлику у односу на неке од суседних држава, нпр. Словенију, Хрватску и др државе из нашег ширег окружења. Ово из разлога што наша политичка елита у извесном смислу презире знање, образовање, своје запослене који су спремни сопственим средствима да се школују.¹³⁾ Такође, неки због своје високо-стручне образованости на својим радним местима трпе различите притиске у виду њиховог представљања као неспособних, незналица до непотребних са том струком итд. управо од стране лидера чији однос према њима се може означити као презир. Ништа боља ситуација није и када је реч о политичким партијама јер се и у њима, у мањој или већој мери, осећа доминантност улоге самог лидера. Уосталом како је организација

13) Недавно су масмедији објавили да је један доктор економских наука из Крагујевца нашао посао као таксиста. Такође, код нас је пракса да када се говори о незапосленима мисли се на оне који уопште немају посао, а занемарују се (из сасвим неоправданих разлога) и они који не раде у својој струци или они који раде на пословима са неадекватном стручном спремом. С друге стране, велики је број запослених пензионера (углавном војних лица, полицајаца, возача...оних који су имали бенефициран радни стаж, који примају пензије и плату и без којих се очигледно „не може“, а којих према неким подацима има између 30000 и 150000. Најчешће исти не плаћају доприносе, порезе... На појединим факултетима има више запослених пензионера него младих научника, а ти факултети се претварају у пензионерске рекреационе центре.

основ друштвеног вођења масе, она нужно сваку партију раздваја на водећу мањину и вођену већину односно „слободе, повластице, као и партиципација у целини уживају најпре само неки.“¹⁴⁾ У Србији, с једне стране, постоје они који имају моћ и који презиру те младе школоване и талентоване особе. С друге стране, проблем је шире друштвене климе. Код нас очигледно треба мењати менталитет код грађана. Чини се да је код нас у великој мери још увек антиинтелектуално, антипрофесионално расположење у становништву. Ми се дивимо способнима, снажљивима због чега се многи нарочито из кругова политичке елите настоје домоћи диплома, знања итд. (не ретко на недозвољен начин) па онда ти исти не дају младим школованим особама да се пробијају на поштен начин својим радом. Тако долази до нагомилавања „школованих политичких елита“ у различитим областима и секторима јавног деловања. Довољно је у том смислу само поћи од стручности појединих министара за одређене области којима су исти задужени и све постаје јасно само по себи (један политичар може бити министар одбране, спорта и ПТТ-а; министар правосуђа постаје министар пољопривреде; ортопед по професији, постаје министар животне средине и грађевине итд.) Дакле, може се говорити чак и о лошим узорима оваквих капацитета Србије за младе особе, нарочито ако се зна да све ово представља једну од претпоставки полазних основа за стварање наших политичких елита.

Млади људи који су недвосмислено најзначајнији потенцијал за будућност Србије, немају стимулацију тј. сами се сналазе и за финансирање и за посао и напредовање у послу итд.. С друге стране, они који одлучују о њиховом запошљавању, боје се тих младих школованих и талентованих особа јер сматрају да су и сами угрожени. Верске елите код нас данас заузимају значајно место у животу друштва па и земље. Међутим, сасвим је очигледно да су се верске елите помало, чини се, изгубиле у овом времену. После периода социјализма где је њихова улога била готово маргинализована данас се исте настоје изборити за своје место у хијерархији при чему и даље наилазе на извесне проблеме од стране политичке власти у Србији, а свакако највише због утицаја других вера и религија

14) Михелс Р., *Социологија партија у сувременој демократији*, Информатор, ФПН, Загреб, 1990. стр. 21

У суштини наши грађани перципирају да се црква данас мање заузима за социјалне проблеме и да се мање заузима за опште добро као што је то радила раније доласком ДОС-а на власт. Дакле, црква губи на свом угледу. Вероватно је да је и ту дошло до одређене селекције под дејством политичких елита. С друге стране црква је морална инстанца и као таква треба да буде у извесном смислу етички коректор. Чешће би требало да се укључује у свакодневни живот, по узору на њену улогу у другим развијеним демократским државама. Међутим, данас црква очигледно има своје унутрашње проблеме, а очигледно је да се маргинализује њен утицај управо од стране политичких елита. Ово веће или мање поштовање цркве код нас од стране политичких елита у великој мери зависи од тзв. мешања цркве у државне послове. У том смислу индикативни су ставови цркве по питању решавања одређених проблема на Косову и Метохији или око ставова према уласку Србије у НАТО и др. а који нису сваки пут били идентични са ставовима политичке власти нпр. У сфери науке и образовања - нема сумње да у Србији капацитете елита чине и оне елите које остварују запажене резултате, али које нису довољно препознате јер се често више цени рад странаца који су актуелној политичкој власти више од интереса. Па чак и када се ради о домаћим стручњацима може се уочити разлика у њиховом статусу, односу према њима итд. Ово се најједноставније може сагледавати кроз начин њиховог финансирања. Они који су на „државним јаслама“ Министарства за просвету и науку имају монопол на школовање, развијање итд.. а други морају да се сналазе на разне (теже) начине остварују материјалну добит за свој даљи развој. Нема сумње да се ради о перцепцији демократског развоја Србије и њених институционалних капацитета на „нов“ начин и у „новим“ условима. Уопштено говорећи школовање до стицања доктората је веома скупо за нас тј. нашу државу.¹⁵⁾ Због тога, не ретко наше младе и често најталентованије особе одлазе у иностранство на школовање па се тек тамо уочи да међу њима има изузетно талентованих особа. Нема сумње да ће у иностранству настојати да задрже такве особе кроз понуду услова за рад и даље усавршавање, какве у Србији не могу да имају. Због тога недвосмислено долази до духовне и интелектуалне девастације. Београдски или други већи универзитети у Србији попуњавају

15) У зависности од факултета докторат на Универзитету у Београду кошта око 5000 евра док нпр. у Француској на Универзитету у Нанту исти кошта 150 евра по години студија тј. око 300 евра.

кадрове са других мање запажених универзитета због чега објективно долази до духовног и интелектуалног сиромашења. У Србији просек научноистраживачког кадра на свим универзитетима и научним институтима данас је око 57 година. Ово недвосмислено указује да нећемо имати капацитет кадра за обнављање научног потенцијала јер за око 10-так година тих научника неће бити на сцени (пензија....). Везано за ову информацију је и чињеница о подмлађивању научног кадра, коју је неопходно посматрати кроз реално стање код нас по питању образовања. Тако је нпр. 1/3, односно око 33 % петнаестогодишњака код нас функционално неписмено, око 20 % грађана је без основне школе, 50 % нације је функционално неписмено итд. Око 800 школа је укључено у неки од пројеката као и око 90 општина. У вези изнетог рекли бисмо да је неопходно што пре донети закон о обавезном средњем образовању. Не може се пренебрегнути ни податак да су данас 4,5 % средстава која се издвајају из буџета за потребе образовања и науке, што објективно није довољно. Дакле, како онда очекивати подмлађивање научног кадра који нас и сада у међународној заједници недвосмислено афирмише. Уопштено говорећи о односу демократски изабраних политичара према научним капацитетима у Србији, може се закључити да је природа политичара да они буду површни и да се боре само за гласове па и оне које им дају научници. У том смислу према нпр. Карлу Поперу, демократија је отворено и плуралистичко друштво у коме је могуће изражавати супротне погледе и борити се за постизање конфликтних циљева. „Овде је свако слободан да истражује проблемску ситуацију и предлаже своја решења. Свако је слободан да критикује предлоге других. Политика владе се мења под утицајем критике.“¹⁶⁾ Међутим, наше Министарство за просвету и науку и поред очигледне потребе, молби и жеља тешко издваја средства да се на страни језик преведу нпр. књиге наших научника, а научници сами немају средства за то. Очигледно је да интереси иступају као нови квалитет у понашању човека и људи, односно као механизам подстицаја да се човек упозна са новим чињеницама, идејама, погледима, теоријама, и могућности преображаја а све у сагласности са својим представама, потребама, циљевима итд. Другим речима, интереси подстичу да човек прихвати или не прихвати одређене политичке идеологије. Рекли би-

16) Милошевић Зоран, *Политичка модернизација*, Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 44.

смо да многи релевантни показатељи указују да Србија полако „то-не“, а глас универзитета, али и других значајних (релевантних) демократских институција се чује слабо или се уопште не чује поводом тога. Несумњиво је да Србија и Срби уопште припадају надпросечно интелигентном становништву, али се данас осећа тј. треба истаћи проблем система школовања код нас. Пре 15-так година наш систем образовања је давао изузетне резултате у сфери едукације, али који је модификован тзв. болоњским моделом који има много мањкавости. Неке државе траже начин како да избаце тај болоњски модел школовања и да се успостави сопствени модел школовања. Политичари су схватили да они који заврше школовање по болоњском моделу имају могућност да се школују у иностранству. Међутим, у иностранству траже највеће таленте за рад у сфери науке, а запошљавање у другим областима је остало исто као и пре. За нас је сада једно од приоритетних питања (проблема) како те талентоване научнике који су отишли и остали да раде у иностранству вратити и оставити да раде код нас, за наше потребе. Ово уопште није једноставан проблем који се да решити само повећањем плата истима, као што се најчешће мисли, већ и због не постојања програма запошљавања таквих особа у Србији. Овом проблематиком се политичари тј. актуелна власт уопште не бави. У другим државама, на пример, има много грађана који су спремни уложити своја средства у те таленте, али их држава онемогућава у томе. Ово између осталог што ови грађани, инвеститори имају потребу за вођством. Они траже поверење (гаранцију) за уложени новац тј. да ће њихов уложени новац бити враћен кроз нешто што ће бити прихваћено од државе, а такође и бити корисно и за њих саме. У том смислу ништа мање није од значаја чињеница да у развијеним државама постоји приватна државна издавачка делатност, а сви фондови Републике Србије су у надлежности државе. Међутим, у развијеним и демократским државама овај фонд је основан као приватни фонд где је држава само један од сувласника. У ствари, ради се о новој умрежености која је изузетно потребна Србији на путу ка евроинтеграцији, а која јој стално измиче. Осим тога актуелна власт и не ствара простор за дијалог на ову тему. Од елита се очекује да се сви потруде да управо допринесу покретању дијалога на ову тему око које би се окупио знатан круг релевантних научника чиме би се допринело расту поверења у Србију међу земљама Европске уније. За сада, раст поверења у Србију је, на неки начин довео до тога да управо академски део елита за сада слабо

учествује у стварању поверења у Србију. Због неукључености академске елите чак се може говорити о врсти цинизма. Цинизам је у ствари одговор на неповерење тј. суптилну агресију људи из политичких елита према њима. Поставља се питање ко ће и ко може у таквим условима водити дијалог о релевантним темама код нас кад постоји тзв. медијска елита, елита рекетирања итд., али и неизграђена свест јавности. Кад се говори о потенцијалним донаторима, одсуству конкуренције фондова итд. рекли бисмо да се ради о погрешном размишљању. Код нас се иде по систему „дајте новац ја ћу саставити програм, а после ће се нешто направити“. Међутим, новац (улагање) треба да следи визију. Код нас се релативно лако може закључити да је на сцени управо недостатак визије код демократски изабране политичке елите. Малобројни су они актуелни политичари који имају визију, који ће осмислити праве и пракси примерене програме који ће привући улагаче (финансијере). Због тога се код нас много тога мора променити и у легислативи. Примарно би требало да се конкуренција и плурализам унутар високог школства и научних института стимулише, а не обесхрабрује, тако да држава остане без монопола на науку и школство на пример.

Питање поверења политичким, спортским, синдикалним, правосудним и другим елитама данас је веома актуелно. Ово, пре свега, јер се јасно примећује велики уплив корупције у Србији која је добрим делом производ актуелног државног система. У том смислу индикативна су сазнања да се веома тешко долази до одређених резултата истраживања у областима у којима се корупција највише испољава (привреда, здравство, правосуђе....) јер се резултати истраживања о размерама корупције искривљују или фингирају итд. Ипак, и поред овог сазнања, на том пољу рада се не одустаје из више разлога међу којима је и „притисак“ који по том питању врши ЕУ. По питању сузбијања корупције, од стране актуелне власти и уз подршку политичара спроводе се реформе у одређеним областима државе. Резултати су тешко уочљиви или их уопште нема. На пример, у сфери правосуђа, велики број лица након спроведене „лустрације“ је остало незадовољно, а по многим та реформа није успела. У круговима политичких елита ипак многи нису остали сасвим мирни. У ствари, она политичка елита која је била умрежена у коруптивне радње и која се огрешила о закон и која је стекла део имовине на незаконит начин и незаконитим радњама, мирна је само за кратко време. Осим тога на спроведене реформе у систему правосуђа све чешће стижу примедбе из иностранства. У том сми-

слу веома је тешко претпоставити да ће обични грађанин веровати и неким политичарима –лидерима, или њиховим партијама који добро живе, а немају значајне резултате и обрнуто. У пракси се данас од стране појединих политичких лидера нпр. траже средства за изградњу савремених хотела, а капацитети постојећих хотела нису попуњени. С друге стране здравствене установе имају велике проблеме са смештајним капацитетима, опремом итд. Због тога лидери и политичке партије имају озбиљне проблеме пред сваке изборе. У супротном би се могло закључити да су лидери партија на власти веома добро радили или се јавност не интересује у довољној мери за ову проблематику јер је научена на филозофију „хлеба и игара“. Можда и зато што имамо искуства са демократијом у „њеној колонијалној варијанти“.¹⁷⁾ Дакле, мало је вероватно да ће се у Србији променити став грађана о оваквим питањима док велики део грађана не постане завидан због свог инфериорног положаја (готово потчињеног) у односу на политичке партије и њихове лидере и вође, и док не схвате да се ове политичке елите понашају тако јер су им управо грађани то дозволили.

У суштини познато је да појавама лидерских партија погодују „друштвене кризе, ратни сукоби и сви велики социјални потреси, односно стања социјалног, политичког и идеолошког вакуума, која их прате.“¹⁸⁾ Тек када грађани схвате да ће се опраштање садашњој елити неминовно одразити на живот њихове деце, онда ће се тек они окренути против те елите. Они ће морати изабрати и другачије лидере, а нарочито нпр. синдикалне лидере који данас немају довољно кредибилитета или не знају (не смеју) организовати протесте који би стварно уздрмали политичке елите тј. оне који имају моћ. У суштини капацитети синдикалних организација су данас по капацитету највећи и требали би да буду и најутицајнији у заштити радника и као критичари актуелне власти. То тако данас очигледно није. Вероватно је то због тога што грађани Србије још увек нису дошли до дна своје беде. Отуда се и намеће питање како пробудити свест, како грађанима помоћи да се не мире са судбином и да схвате да они који њима владају у ствари треба њима да служе. Између грађана и државе јављају се политичке партије и њихови лидери који у демократији немају легитимитета да владају ако аутентично не служе народу.¹⁹⁾ Сада је очигледно да политичка елита служи

17) Зиновијев А., *Запад, Феномен западњаштва*, Наш дом, Београд, 2002, стр. 310.

18) Стоилковић Зоран, *Речник демократије*, Београд, 1998, стр. 92.

19) Од 167 земаља Србија је на 64-ом месту скале демократичности

себи и за остварење сопствених привилегија – олигарси у политичким партијама. Идентификовање индикатора олигархијске моћи у политичким партијама могуће је кроз неколико питања:²⁰⁾ 1. како се врши и редистрибуира моћ и ко је врши у партијама? 2. Ко води кадровску политику? 3. Ко је овлашћени тумач партијског програма и ставова? 4. Да ли неуспех партије на изборима подразумева и одговорност лидера? 5. Са каквим процедуралним покрићима одлука органа своје партије се улази у коалиције и доноси одлуке о тим питањима? 6. Да ли „због потреба политичке борбе“ лидери партија имају бланко мандат да одлучују о свему? 7. Како се врше унутар партијски избори и како се попуњавају упражњена места? 8. Да ли постоји могућност изношења другачијих ставова и мишљења или не? 9. У којој мери постоји осмоза државних и партијских интереса? 10. Каква је структура непосредног окружења (првих сарадника) партијског лидера? У Србији немамо адекватних установа кроз које се може утицати на елите. Не постоји или је веома мали број оних који својим примером показују како и шта радити. Власт у Србији даје много средстава за тзв. невладине организације (приближно као за науку). Познато је дакле да су то управо владине организације осим изузетака па би се могло упростићено закључити да влада плаћа своје критичаре, односно да се ради о нарученој критици. Ово знатно поједностављује (диригује) критике упућене владајућој елити чинећи њен укупан рад знатно успешнијим ако је реч о афирмативним критикама.

Једна од значајних карактеристика наше елите јесте да су се наше елите углавном саме образовале и најчешће (изворно) код нас, у Србији, па се у извесном смислу може говорити да код нас постоје аутохтоне елите. Међутим, ако желимо у Европску унију, аутохтоне елите су недовољне, односно неопходно је имати елите које ће нас заступати у иностранству а нарочито у ЕУ. Очигледно је да је у последњих 20-так година елита чији је рад суштински био знатно утицајнији на заступању и промовисању Србије у међународној заједници постепено маргинализована из различитих разлога. Међутим, без адекватне и јаке промоције Србије се данас једноставно не може замислити њено приближавање Европској унији и уопште међународној заједници. Ипак, Србија је одувек била позната у свету по научној елити и њеним доприносима, спортистима и њиховим резултатима итд. Данас, као и пре постоји добар

20) Орловић С., *Политичке партије и моћ*, Југословенско удружење за политичке науке, Београд, 2002, стр. 326-327.

део младе елите образоване у иностранству која постиже запажене резултате на свим пољима и која у доброј мери може допринети промоцији Србије и њеним интеграцијама. При томе се не сме заборавити и онај део елита у Србији који се овде школовао и који такође има изузетних резултата познатих целокупној међународној заједници, али који такође имају доста добрих аргумената против интеграције у Европску унију или на пример у НАТО. Због тога су предстојећи избори веома значајни јер би требали довести до смене генерације па тако у извесном смислу и саме елите. При томе се очекује, по логици ствари, да та смена генерације у Србији пробуди нове капацитете (елите) које постоје међу нашим грађанима и које треба да отворе нове видике, ново светло, трасирају пут за још бржи прогрес итд. Ово је у суштини за Србију прилично велики проблем јер у њој није већ 20-так година промењена политичка елита. Осим тога, егзистира и проблем запостављености Србије из региона па и света јер нас перципирају као оне који треба да буду вође у региону по многим питањима. Међутим, ми још увек нисмо прошли тај процес усклађивања за интеграцију у Европску унију, а по некима се чак у последње време и удаљавамо од Европске уније без обзира на недавне догађаје по питању пријема Србије у ЕУ. Због тога је неопходна што већа сарадња са суседним државама и државама из ширег региона без обзира на улазак у Европску унију. Међутим, као што смо то већ назначили у том процесу интеграције постоји огроман проблем неумрежености елита. Не могу привредне елите остварити никакав интерес ако немају заиста партнерство тј. партнерске односе, а не клијентелизам политичких елита. Наша је будућност и нада у младим и образованим кадровима како оних у Србији тако и оних изван њених граница јер без стручности и моралног интегритета ми сасвим сигурно немамо будућности. Дакле, постоји велика потреба за међународним умрежавањем Србије што ће несумњиво довести до подизања критеријума код нас. Нашим младима треба омогућити да се школују и у иностранству, али да се врате и овде код нас осигурају квалитетна радна места тј. квалитет живота те да код нас наставе усавршавање. По том питању академска заједница је могла знатно више учинити кроз међународно удруживање. Међутим, код нас постоји „системска кочница“ која напосто не дозвољава знатнији уплив академске заједнице у послове државе, али и развој те академске заједнице. Не тако давно су нпр. изједначаване војне дипломе са цивилним, научна звања нису призната у просвети иако многи научници раде као наставници на универзитетима али и обрнуто, издвајања за на-

учне установе и институте су минималне итд. Ово изједначавање звања никада није доведено до краја, а министри су то стално обављали итд. Свакако да све ово доводи до знатно споријег умрежавања наше академске јавности са оном у иностранству, при чему од стране власти нема ни плана и програма тих интеграција итд. Научници се сналазе сами за себе због чега често рад настављају у иностранству. Међутим, да би се дошло до тих етичких научних и др. интеграција неопходно је променити и наше друштво. Поставља се питање, ко то може урадити, јер је очигледно да је наше друштво до сржи корумпирано, друштво без визије, готово опседнуто лажним вредностима. Сада нам се чини да су то једино у могућности млади и образовани људи који теже променама и који очигледно много тога успешно раде на том повезивању (интеграцији) и који остварују промене (напредак) као нпр. у спорту, култури, науци итд. Дакле, пажњу треба усмерити на углед наше земље у Европи и свету уопште преко младих људи који познају дешавања на светској сцени, али и који имају угледа у свету. Очигледно је да садашњи наши представници државе немају ту моћ и знање, бар већина њих. Пре свега немају увид у ситуацију и расположење наших грађана односно шта они очекују од светских интеграција итд. Чињеница је да је Србија бременита многобројним проблемима, али ти проблеми свакако нису нерешиви и захтевају системске промене али и младе неискомпромитоване људе на челу. Слична ситуација код нас је била и деведесетих година када је Србији нането много штете од стране појединаца (тадашње елите) и које је требало сменити, али ни данашња елита након 5-то октобарских дешавања није довела до значајних промена у Србији што указује на потребу смена елите јер само под тим условима може доћи до напретка Србије. Неспорно је да су млади флексибилнији и мање искомпромитовани. Но, чињеница је да смо ми ипак један мање образован народ.

Према истраживањима 2001. Године, подаци показују да је око 20 % наше популације било без завршене основне школе; око 25 % има завршену само основну школу; око 50 % становништва Србије је полуписмено. Високообразованих је било око 9 % итд. Поређења ради у Мађарској је 27 %, Пољској 18 %, Великој Британији 36 %, Шпанији 26 %, Ирској 25 % високообразованих итд. Ми имамо око 17 000 научних радника, а само око 1000 их је присутно у најселективнијим базама података. Од око 0,25 % међународне научне заједнице колико ми представљамо у светски релевантној

науци ми дајемо допринос свега око 0,15 %. Значи да је продуктивност научника Србије скоро дупло нижа у односу на светски просек. Израелски научници су 10-так пута продуктивнији од наших, уосталом као и Норвешки, Дански... У Србији има само око 29 % научника који раде у привреди. У САД је 70 – 80 % научника директно повезано (њихов рад и истраживања) са привредом државе итд. Несумњиво је да нама треба значајнији привредни развој, међутим, сасвим сигурно њега не може бити без стручних и образованих кадрова, без помоћи науке и елите у тим областима. Капацитета елите, а нарочито оне у сфери науке код нас има. Међутим, један велики контингент наше младе генерације је данас у невољи јер не завршава средњу школу тј. „испадају“ из средњошколског образовања. Ово данас представља веома озбиљан политички, социјални и привредни проблем у земљи. Имамо релативно велики број младих и организација младих које не нуде никаква решења по питању њиховог школовања и уопште решавања њихових проблема. Могли бисмо закључити да се млади често гурају на маргине друштва због чега они постају социјално искључени што производи многобројне социјалне ризике па и проблеме. Проблем Србије је такође што млади након завршетка факултета најчешће престају са даљим образовањем и усавршавањем, а управо се ту налази највећи потенцијал и капацитети за умрежавање, за креирање нових идеја за промену у нашем друштву и земљи. Данас највећи проблем представља отуђена „новчана елита“ (ловаторска елита...) веома блиска политичкој власти или су део ње. Ова елита се упркос постојања научног и другог потенцијала младих особа, убацује у државне институције, комисије итд. углавном по партијској линији²¹⁾ са циљем да буду не само активни учесници у раду истих већ и да постану вође.²²⁾ На тај начин у доброј мери и управљају земљом (привредом). Такав случај је био и у Мађарској, Македонији, Хрватској, још увек се ово дешава у БиХ, Црној Гори, Румунији... За преко потребне промене у Србији неопходни су свежи кадрови, неискомпромитовани, неповезани са криминалом итд. Због тога подједнако треба образовати и развијати све слојеве друштва односно, развијати критичку свест код становништва. Притисак тј. промене морају почети „одоздо“ против тих елита(чињеница је да се не мо-

21) У интерним обрачунима са унутарпартијским неистомишљеницима, лидери углавном успевају да наметну своју вољу и изађу као победници.

22) Између вођства и чланства постоје значајне разлике. Оне нису само разлике у положају у партијској хијерархији већ и у нивоу образовања, социјалном статусу, а често и генерацијске и друге разлике.

же купити углед али могу привилегије, па се ради о квази елитама код нас). У том послу велику улогу имају медији који су углавном у приватном власништву и у којима власници „кроје“ програм, односно „кроје“ програм своје ТВ. С друге стране, на место директора појединих медија постављају се људи који нису школовани тј. немају везе са медијима и који само слушају шта политичка партија (лидер) тражи од њих. Чињеница је да се ради о јавним добрима Србије који имају огроман утицај на ставове становништва па тако и младих према Србији и њеној унутрашњој и спољној политици, уређењу итд., али и на стварању политичке елите. Такође, у приватним медијским кућама се преко разних одбора може утицати на популарисање одређене политичке партије и стварање политичких елита, а ово се најчешће дешава уочи избора.

Mile M. Rakic

THE ROLE OF POLITICAL ELITES IN BUILDING OF INSTITUTIONAL CAPACITIES OF SERBIA

Summary

In this paper there is analyzed development and role of political parties and in particular there is posed a question whether in Serbia of today there are really valuable, first of all, political capacities and the capacities of so-called political elites. When talking about the domestic political elites, is it possible to talk only about quasi-elites? Taking into account quantity and quality of current political elite or their capacities in that sense, it is obvious that on the scene in Serbia there is significant impact of the political elite, in particular, of the political elite that is also supposed to have a great impact on future development of security in Serbia. In this paper there are also analyzed problems of networking of current elite in several fields which are significant for Eurointegrations of Serbia, along with a fact that a great part of the current elite is a product of democratic changes in Serbia which have taken place in last two decades. Special part of the analysis is dedicated to consideration of the status and impact of the political elite from the point of security, which is one of most significant fields determining the state of affairs in the Republic of Serbia today and its future development. In the paper the author used methods of analysis of content and the methods of induction and deduction.

Key Words: capacities, political elites, Republic of Serbia, Eurointegrations

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамовић Зоран, *Родомрсци*, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
- Вукомановић Дијана, *Идеологија политичких партија у Србији и Црној Гори крајем 20. века*, ИПС, Београд, 2012.
- Вукомановић Дијана, *Обнова партијског плурализма у Србији крајем 19. века*, ИПС, Београд 2010.
- Ђурић Ж., Јовашевић Д., Ракић М., *Корупција изазов демократији*, ИПС, Београд, 2007.
- *Енциклопедија политике и културе*, Савремена администрација, Београд, 1993.
- Зиновјев А., *Запад, Феномен западњаштва*, Наш дом, Београд, 2002.
- Јовановић Милан, *Политичке институције у политичком систему Србије*, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Кузмановић Рајко, *Упоредни политички системи*, Нови глас, Бања Лука, 1991.
- *Лексикон темељних појмова политичке културе*, Школска књига, Загреб, 1990.
- Лукић Д. Радомир, *Политичка теорија државе*, Савез удружења правника Југославије, Београд 1962.
- Марковић Драган, *Демократија и партократија*, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
- Милошевић Зоран, *Политичка модернизација*, Институт за политичке студије, Београд, 2010.
- Михелс Р., *Социологија партија у сувременој демократији*, Информатор, ФПН, Загреб, 1990.
- Serge Moskovici, *L'age des foules*, I i II deo, preveo sa francuskog, Nikola Bertolino, Beograd, 1997.

- Наградић Слободан, *Опструкција демократије*, Чигоја, Београд, 1998.
- Орловић Славиша, *Политичке партије и моћ*, Библиотека АГОРА, Београд 2002.
- Павловић Вукашин, *Савремено друштво и политика*, Радничка штампа, Београд, 1984.
- Пулешелић Стјепан, *Хрестоматија политичке знаности*, Напријед, Загреб 1946-1971.
- Ракић Миле, Јовашевић Драган, *Изазови демократије безбедносно-политички и правни аспекти*, ИПС, Београд, 2011.
- Ракић Миле, Јовашевић Драган, *Насиље и демократија*, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
- Роберт Дал, *Демократија и њени критичари*, Подгорица, 1999.
- Стајић Дубравка, *Заблуде о социјалној држави*, ИПС, Београд, 10.
- Стоиљковић Зоран, *Речник демократије*, Београд, 1998.
- Турен Ален, *Нова парадигма за боље разумевање савременог друштва*, Службени гласник, Београд, 2011.
- Џон Стјуарт Мил, *Изабрани политички списи, Расправа о представничкој владавини*, Информатор, Загреб, ФПН, 1989.

Resume

Throughout history up to our days political organizations, associations and groups of various kinds, mainly political parties, had a significant role in parliamentary democracies. Modern democratic state cannot be envisioned without these organizations which really put the state in motion and determine the politics for it, its „spirit“ and direction of functioning. Political parties make framework of organization of representative democracy, and they make, above all, the framework of organization of electoral campaigns and propaganda. Therefore the political parties are closely related with the government and without them

it is not possible to envision existence and functioning of a state. Considering capacities, above all the capacities of political elites, it is possible to notice that the capacity is remarkable, that it has always had its place and role in Serbia and that in particular nowadays the role of the capacity is in the focus, however, considerably lacking in morality. It is possible to say that on the scene in Serbia, to much extent, there is present so-called „quasi-elite“ in many fields of importance for a quicker and better development of Serbia. This fact is obvious and reflected in the lack or the presence of very few good ideas for getting out of the crisis and poverty prevailing in Serbia of today. This in particular is obvious in comparison of elaboration of various issues with other states. An individual (a businessman, scientist, doctor, artist...) cannot do much if she/he is not related to some political party or if not a member or closely related to other elite, whose functioning again more or less directly or indirectly is determined by the party leadership. Besides this, during last fifteen years citizens of Serbia have been obsessed with unitary ideas, because the left-wing elite has been emitting a story on necessity of European integrations, the right-wing elite a story on preservation of Kosovo and Metohija, and majority of the citizens who don't belong to the elite has had to fit into such standards and this contributed to losing feeling for general social interest. Therefore it is necessary to pay attention to a great significance of parliamentary and other democratic elections, because only through such elections (as that is the most democratic way) it is possible to reach the way out of the state of poverty or gain the way to better state of affairs in the field of security in Serbia. In this sense it is necessary to hold direct elections on all levels and take into consideration opinions of the citizens on important issues by the way of referendum (f.e. regarding the issue of Serbia enrolling into the EU, the membership to NATO, etc.). Nowadays common people notice well the activities of various lobbies and networking of the capital and politics and politicians and it is hard to believe that the common people will bring decisions against their own selves despite existence of significant capacities of „the elite of saviours“. Optimism and hope provides for an opportunity that instead of the capacity of the „quasi-elite“ the state will be lead by citizens who proved themselves to be most capable to do it and who do not have to be members of some political party. Besides

this, it is very important that the citizens of Serbia must believe in the possibility and capability of real (true) elite in all fields, and they above all have to have faith in the need and possibility of the change.

Овај рад је примљен 25. октобра 2012. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 3. децембра 2012. године.